

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 fior., pe siése luni 2 fior. 25 cr., pe trei luni 1 fior. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librarijele.

Invitare de prenumeratiune la „Amiculu Scólei“ pe 1864.

Va esi la dóue septemani odata, Sambat'a, de cate 1¼ — 2 cóle Nrulu. Pentru provinciile austriace cósta pe anu 4 fi., pe 6 luni 2 fi. 25 cr., pe trei luni 1 fi. 25 cr., pentru Principatele - Unite pe anu 30 piastri si pe semestru 16 piastrii. Abonarea se póte face de-a dreptulu la Redactiune prin tóte oficiile postali c. r., pela D-nii nostri corespondinti cum si pela tóte librarijele. D-nii prenumeranti pe unu anu intregu voru primi cate unu esemplaru din calindariulu „Amiculu Poporului“ pe 1864 gratis. Grabirea cu tramiterea prenumeratiunilor se cere spre orientarea nóstra.

Redactiunea.

Scóle romane natiunali.

Fora lupta nu e triumfu si fora obstacule, fora contrari, nu e invingere; acuisitiunea cu atatu este mai dulce cu catu a costatu mai multe ostenele. Acést'a are valóre pe terenulu atatu materiale, catu si sprituale. — O nóua ideia, fia ea ori-catu de santa, de drepta si de salutara pentru omenime, pana la triumfu are se tréca pria multe lovituri din o parte séu alt'a; ea inse progreséza incetu si óre-cum in taina, se revérta pre nesemítite prin animele ómeniloru, le infecta si si-le supune.

Togma astu-felu este si cu ideia, ca scólele se fia natiunali si au confesiunali. Acést'a ideia a resaritu in Germania, si ea a fostu derisa si stigmatizata d'o nebulia. Ea inse a progresatu putericu, si preuti-

mea, inimicii ei naturali, a scosu tóte armele asupra-i cá s'o sugrume, si se nu vina a-o turburá in liniscea ei seculara, se nu vina a-i stórcé din mani nisce emolumente, acaroru dulcétia o gusta de seculi si la caré n'ar' poté renuntia fora d'o semtblle scadere materiale, fora d'o miciorare a influintiei ce-o esercéza asupra masei poporului in unu respectu séu altulu. Pe lunga tóte obstaculele, pe lunga tóte machinarile, ea a urmatu a prinde radecini totu mai afunde, a-si eluptá unu terrenu totu mai largu in animele ómeniloru, pana candu in urma veni a-se traduce din teoria si in praca via. In unele state guvernulu petrunsu de sublimitatea si chiar' avantajiele acestei ideii, proclama scólele de natiunale, si prin urmare scóse de sub tutoratulu preutimei, careia i se lasá numai influintia cuvenita in cele religiuare.

La noi romanii, pentru ideia scóleloru natiunale pledá acséta fóia prim'a-óra in anulu 1861, si am auditu pe unii caracterisand'o d'o ideia ratecita. Dar' in catu a aflatu ca resunetu, demustrara tendintiele ivite in anulu 1862 in comitatulu Dobocei si a Hunedórei, care inse au fostu paralisate d'o camdata prin contrarii scóleloru natiunali. Alte diare romane n'au venitu nici odata, pe catu scimu, a vorbí despre acést'a cestiune; pana candu in urma Concordia in Nr. 93 d'estu tempu vine a luptá si dens'a pentru ideia scóleloru natiunali. Éta si ce díce amintitulu diaru in acést'a cestiune:

„Scólele cu caracteru numai natiunale se recomanda din mai multe privintje si anume: a) e o usiorare pentru respectiv'a comuna insasi, ea in locu de doi invetiatori tiepe unulu, pe care lu-póte salarisá mai bine; b) invetiatoriulu provediatu cu salariu mai bunu, mai bine póte coresponde chiamarei sale; c) la salarie mai bune totu-déun'a se afla invetiatori mai harnici; d)

in comunele mari, unde ambele confesiuni potu provedé se cate unu invetiatoriu cu salariu destul de bunu, acolo prin impreunarea scóeloru ar deveni scóla capitale cu dóue clase; e) in fine si unu altu interesu tragemu din acést'a, anume se departéza si se stirpesce inca in inimile éele fragede a le copiiloru veri-ce recéla confesiunale, de care vedemu ca acú inca totu mai bolescu unii ómeni ai nostri, mai cu séma cei ce din intrigele confesionali sciu se traga folóse materialu.

„Amu auditu adese dicandu-se, cumca caracterulu religiunariu e neaparatu de lipsa, si ca statulu nu s'ar invoí la infintiaréa scóieloru cu caracteru numai nationalu.

„Ce se atinge de positiunea prima, beseric'a nóstra nu póte afla in scóelele nationali, ce-va contrariu institutiuniloru ei. Scól'a cu caracteru confesionalu gr. or. se impreuna cu cea gr.-cat. spre a invetiá sciintiele cetrea, socót'a, geografi'a si cele lalte, aceste sciintie nu suntu nici unite nici ne unite, prin urmare nu potu precepe ce aru avé beseric'a in contra loru.

„Catechismulu l'ar propune respectivii preoti, cari suntu catechetii scólei, la acést'a sciintia numai s'ar despartí copii in dóue clase, ascultandu fie-carele de la catechetulu seu, carele tocma asiá de bine póte se propuna catechismulu intr'o scóla nationalu, ca-si intr'una cu caracteru confesionalu. In asemene casu respectivele autoritati besericesci potu veghiá asupra catechisarei, si au garantie depline pentru cultur'a religiósá a tenerimeii populare.

„Statulu, a carui-a lege suprema — dupa dis'a lui Cicerone — trebuie se fie salutea publica, nu póte privi scóelele nationali de dusimani scopului seu, ele nu suntu periculóse pentru liniscea si securitatea publica in viitoriu, ele potu se créscá togma asiá de buni suditi statului ca-si scóelele cu caracteru confesionalu. Dicu unii ca scóelele cu caracteru confesionalu suntu garantate de statu si pentru aceea cele cu caracteru nationalu nu vorú fi garantate; nu vedu in acést'a afirmatiune nici o deducere logica, cele nationalu puse tocma asiá su controlulu statului ca-si cele confesionalu, trebuescu se fie tocma asiá de garante. Ne lipsesce numai se infintiamu astu-felu de scóle, se luamu noi iniciativ'a pentru folosulu nostru, si statulu de securu va intinde scutulu ce nu-lu denngá asta-di de la scóelele cu caracteru confesionalu. Pana acú statulu n'a recunoscutu astu-felu de scóle, din acea simpla cauza ca n'au existatu, dar' daca se voru infintia, credemu ca le va recónosce, ca-ce pentru contrariulu nu ari nici unu motivu. De sine

se intielege ca infintiandu scóle nationalu, trebuie se le luamu de su inspectiunea besericésca — lasandu aceste-a numai ce-i compete — si se le punemu su consiliariu, ca su absolutismu séu su alta inspectiune mai corespundiátoria.“

Acéste suatu ratiunamintele Concordiei in favorea scóeloru nationali. Ceea-ce s'a repetitu mai de multe ori in acést'a fóia, noi inse le reproducemu cu placere, cá se véda o. publicu ca nu num ai noi sumentu partisanii si luptatorií acestei idei, se aratanu ca uu este vointi'a numai a unui séu a doi individi, ci ca ea este espresiunea romaniloru bine-voitori, desinteresati si ne-precupati.

Dar' pe lunga Concordia mai vine si diarulu germanu d' aici din Sibiu „Herm. Ztg.“ *) a ne dá suatu, ca numai scóelele nationalu voru falicítá cultur'a si prosperitatea poporului, numai astu-felu se voru poté redicá scóle bune populari. Éta ce dice „Herm. Ztg.“

„Dá, intr' adevéru scóle bune populari, suntu conditiunea sine qua non a educatiunei poporului. Dar' cine se redice scóle si se sustiena pe invetiatori in comunele care suntu si mici si serace si pre lunga aceea mai suntu tajate in dóue séu-trei confesiuni! Cine cunósce acést'a tíera catu de catu, va fi d' acordu cu noi candu afirmamu: ca cultur'a poporului chiar' in aceste comune este mai inapoiata unde se afla mai multe confesiuni. Noi cunósceimu fórté multe sate, unde o parte a locuitoriloru se tiene de beseric'a orientale, alt'a de cea gr.-catolica si restulu de cea reformata. Fia-care din aceste comune beserici au cate unu parochu asemenea cate unu dascalu si cate unu cantoru cu nisce venituri fórté neinsemnate; pentru-cá se póta existe suntu necesitati a tiené de cornele plugului si a lucrá la campu cá si tieranulu; cumu poti cugetá in estu-felu de impregiurari la o cultura a poporului? — Dá, sci-siunea confesionalu si nationalu in micu cá si in mare suntu celu mai mare obstaculu alu desvoltarií Jafusi'a reciproca, ura, despretiulu nu dulce la scopu, ci concordia crestiniésca, toleranti'a si asociara. Fia-care din comunele confesionalu a astoru-felu de comunitati, singura este prè slaba, cá se póta sustiené o scóla buna cu unu invetiatoru corespundiatoru, dar' aceste confesiuni unite la olalta potu se sustiena astu-felu. Pentru-ce se straplantamu sci-siunea confesionalu chiar' si in cele mai inferióre scóle populare? Instructiunea religiunara se póte predá forá nici o conturbare si in

*) Vedi Nr. 292 din 9. Decembre, pag. 1134 art. „Pia desideria.“

scótele comunale împreunáte. Astu-felu cultur'a poporului depinde mai vertosu dela capii diverselor confesiuni; deca se potu acestia uní intresine, cá in comunele micste se redice scóte populare la olalta, bine, deca nu nici n'avemu la ce mai cugetá la o cultura generale a poporului in Ardealu."

Acestea suntu cuvintele numitului diariu germanu. Dar' autorulu acestoru cuvinte se para vrè se pescuésca in tulbere. Elu se pare a intielege sub numele de scóte natiunale nisce scóte comunistice, deca ne e permisú a ne servi d' acésta spresiune. Noi inse condamnám o astu-felu de ideia, si cu atatu mai vertosu candu este vorb'a de scótele populare. Dupa ideia nebulósa a autorului ar' deveni prejudiciata si aduncu violata in interesele sale, ba chiar' in esistintia, candu o natiunalitate candu alt'a, amu deveni in urma si pe cámpulu culturi la unu resbelu perpetuu. Dar' ce mai multu d' acésta ideia scrintita? Voim scóte romane natiunale, si escludemu ori-ce amestecu, ori-ce elementu strainu. Atatu si nimicu mai multu! Dupa tóte cele ce-le-amu premisu se ne reintórcemu in noi, se punemu man'a pe consciintia si se ne intrebamu: ce prejuditiu, ce detrimente potu se invólve in sine scótele romane natiunale, pentru respectivele confesiuni séu chiar' pentru religione? Ce influentie funeste aru poté se eserceze ele asupra societatii? Ce consecintie demoralisatóre aru poté se aiba ele asupra generatiunei sucrescente? La tóte acestea, contrarii scóteloru natiunale nu potu respunde altu-ceva, de catu ca prin astu-felu de scóte s'ar' prejudiciá drepturile unei séu altei confesiuni, si ar' patimi religionea si moralea. Aceste dóue suntu tóte argumentele pe care punu ei celu mai mare pondu, si pe care singure se razima? Suntu óre valabile aceste dóue argumente? Nici decumu! Si lucrulu este fórtu usioru de intielesu. Se iá preutimei influenti'a in cele religionare? Nu, pentru ca instructiunea religionara remane neatinsa in manile ei cá si pan' aci, prin urmare si moral'a crestina. Care alte drepturi are beseric'a respective preutimea asupra scólei de catu singuru in cele religionare? Tóte cele lalte obiecte ce au a-se propune in scóte suntu profane si comune toturor'a, si astu-felu nu suntu atributele preutimei, nice elementele unei séu altei confesiuni.

Tóte cele lalte argumente ce se producu pentru sustienerea scóteloru confesionali, cadu in resortulu intereselor castice si personale, a unoru drepturi traditionale, deca le potemu numi astu-felu, cari se paru óre-cumu sanctionate prin vechime, ratiunea inse, pro-

speritatea publica le condamna si itapune nimicirea loru: astu-felu cei-ce se servescu d' astu-felu de argumente, pentru sustienerea pretensiunilor loru arata prè invederatu ca ei preferescu interesulu personale binelui publicu, si voru a sustiené nisce pretensiuni nedrepte pe risiculu si cónt'a prosperitatii publice natiunale.

Ce potemu dara cugetá despre aceia, cari combatu séu tindu a sugrumá ideia scóteloru natiunale? Trei alternative avemu aici: séu ca ei suntu prè multu ocupati de personalitatea loru, vream se dícu, de interesele personale, séu ca suntu fanatici, obscuranti, fora ideii chiare despre misiunea si sfera activitatii loru, séu in urma, ce e mai tristú si mai condamnabile, ca ei nu voru binele poporului pe care si-aróga a-lu conduce la fericire, ca ei nu suntu bine-voitorii ci inimizii nostri!

Si se potemu crede óre acést'a?

Ce e dreptu, ideia scóteloru natiunale la noi se pare cam de parte de realisare; detori'a diaristiceii inse este d'a pregatí drumulu si d'a o aclimatisá si pe terenulu instructiunei nóstre. Si, sum siguru, candu va fi destulu de aclimatisata, de familiarisata, ea vá dá fruptele sale. Pan' atunci inse mai vinu a intrebá, ca óre numai noi se fimu atatu de incapatínati, catu se nu vedemu facilitatea prosperarii nóstre natiunale, se nu vedemu binele nostru in scótele natiunale?! A. D.

Protocolulu

conferintieloru invetiatoresci din districtulu romanu alu Naseudului despre siedintiele tienute in opidulu Naseudu, incepundu din 19. si pana in 23. Octomvre inclusivu 1863

Sub presidiulu inspectorului districtuale, alu reverendisimului vicariu foraneu alu Rocnei

Gregoriu Moisilu.

(Urmare.)

Siedinti'a III.

din 19. Octomvre 1863 in ainte de amédi.

Sub presidiulu ordinariu si notariatulu de susu.

Nr. 11. La 9 óre dupa sant'a liturgia se aduna cu totii la loculul indatenatu, fiendu de facia si Románu Popu invetiatoriulu triviale, si dupa ce se citi, varificá si aprobá protocolulu siedintieloru de eri, — presiediatele provóca pe comisiunea insarcinata cu specificarea pedepselor aplicabili de invetiatori in scótele comunale, alu carei proiectu cetinduse si desbatunduse din punctu in punctu

se afla in urma de buna urmatóri'a specificare a pedepselor aplicabili in scótele comunale:

1. La prim'a eróre a invetiadelului se arete invetiatoriulu neindestulirea si prin o cautare seriósá si compatimitória, ér' la prim'a fapta nemorale de unu gradu mai mare se póte incepe grádulu alu 4-lea de amonitiune.

2. Lu face atentu la eróre prin cuvente.

3. Lu esciteza prin asemenare cu o fapta buna a unui scolariu bravu.

4. Se amonéza seriósu.

5. Se decopieze legea calcata séu prelegerea neinvetiata.

6. Se scóte din scaunu inaintea prunciloru.

7. Se depune din oficiulu scolastecu onorariu déca Pa avutu.

8. Se postpune in scaune.

9. Se rusinéza in present'a unui mai mare.

10. Se retiene in scóla dupa prelegere.

11. Se inscrie numele in cartea de rusine ce are sé existe in fia-care scóla.

12. Li se amenintia pedépsa trupésca.

13. Li se dictéza pedépsa trupésca.

Instrumentele de pedépsa trupésca voru fi: vérg'a si batiulu. — Vérg'a are se-se aplice la prunci pana in etate de 12 ani séu de voru fi debili si mai in susu.

a) pre palma pana la 2 verge inclusive —

b) pana la 3 verge inclusive pre sediuta.

Mai multe vergi cumu si pedéps'a cu batiulu se potu aplecá numai cu scirea comisiunei scolastece si numerulu loru va depinde dela discretiunea comisiunei scolastece.

Batiulu are fi se se aplice la prunci dela 12 ani in susu, carii voru fi sanetosi si corpulenti.

Ori ce altu-feliu de pedepse aru fi se fia strinsu oprite.

Cu specificarea acestoru pedepse recurgu invetiatorii comunali ai districtului la m. ordinariatu cá a-cel'asi se benevoiésca a modificá §. 3. din instructiunea pentru docenti d. d. Gherla 20. Martiu 1863 Nr. 666, prin care le se iau midilócele de a educá cu succesu, — in modulu mai susu aretatu. — Se iá apoi la desbatare si proiectulu comisiunei pentru o nóua impartirea óreloru, care dupre mai multe modificatiuni se a-probá de conferintia.

Siedinti'a IV.

din 19. Octomvre 1863 dupa amiédiadi.

sub presidiulu ordinariu si notariatulu de mai susu.

Nr. 12. Adunanduse cu totii la 2 óre dupa amie-

diadi in sal'a mai susu disa, — d-lu invetiatoriu Cosma Anca suinduse pe catedra disertéza despre calculatiune in scólele poporarie, tractandu:

a) Despre scopulu instructiunei in calculatiune in scólele poporarie: a formá din scolariu omu si cive alu statului, adica a ageri ratiunea si poterea cugetatória si a-lu prepará spre o viétia activa. — Nesuinti'a principale a invetiatoriului mérga de a desvóltu si cultivá poterile spirituali ale pruncului; acestei nesuintie fia-i subordinata dibaci'a intru intrebuintiarea spre scopuri cetatienesci. — Dice mai in colo: ca ratiunea fora memoria e unu zidariu fora materialu; si memori'a fora ratiune o camera intunecata plina de vechituri.

b) Despre regulele ce au d'a observá invetiatorii l'a procederea cu calculatiunea, care suntu urmatoriele:

1. Eleulu trebuie mai nainte de tóte se coprindia cu mentea: ce e o unitate, si se se considere numerulu cá o cantitate de unitati omogene, si asta se-se faca prin intuitiune.

2. La calculatiune au invetiatorii de observatu unu mersu treptatu si la fia-care trépta atatu se pauseze pana candu pruncii si-voru insusi cele propuse bine, dice cá la calculatiune urméza unu adeveru [din altulu, deci saritur'a nu are locu.

c) Imparte calculatiunea in calculatiunea cu cifre si verbale, — dice ca nu e buna spresiunea: calculatiunea mentale, de óra-ce nece o calculatiune nu se póte fora de mente, ci e de parere, cá in locu de: mentale se-se puna verbale — apoi atingundu folosulu acestei calculatiuni, recomanda colegiloru sei urmatórule reguli generarie, care trebuie se le aiba totu-déuna in aintea ochiloru:

a) Intuitiunea, invederarea fia-carui numeru prin trasuri, punte, degete etc.

b) Esercitarea aceluor operatiuni si rezultate, cari vinu mai desu in viétia practica.

c) Nesuinti'a de a reduce o multime de operatiuni la mai pucine, unu síru lungu de numeri la unu numeru mai micu, si numeri mai mári la mai mici,

d) Spunerea numai o data a temeii copiiloru si intonarea celoru mai ponderóse cuvente. —

e) Dedarea prunciloru la present'a spirituale si pace.

f) Cercarea modrului care l'a urmatu prunculu in

operatiune, nefiindu de ajunsu numai rezultatulu, ca-ce altmentrea pôte fi numai gacitura. —

Si recomanda operile cele mai bune pentru calculatiune, si închide disertatiunea. —

Se primesce între complaceri din partea tuturor'a.

Nr. 13. Dupa disertatiunea d-lui invetiatoriu Anca, inspectoriuu scolastecu districtuale si preside, dice: ca invetiatorii se-se folosésca la calculatiune totu de obiecte ce ocuru in tôte dilele copiiloru, — obiecte depre acasa; cumu si cu bani cari-su acumu ia cursu — si nu cu cei ce erau mai in ainte. —

Profésorulu Lazaru, la disertatiunea lui Anca, la spresiunea: a face din pruncu omu independente, intréba ca ce s'a intielesu prin independente si cumu fa luatu? si se chiarifica — (ad. nu in intielesulu ratiunalistiloru).

Nr. 14. Anca apoi se produce in praxe cu copii din calculatiune si

secera complacerea comune.

Nr. 15. Dupa aceea d-lu invetiatoriu Andreiu Morariu pasiendu pre cathedra disertéza despre scientiele reali, in urmatoriulu modru:

Vorbesce in genere despre insemnatarea loru, si scopulu propunerii dice se fia: dezvoltarea mentei, ratiunei, memoriei, fantásiei, dezvoltarea sentiului, simpaticu, esteticu, intielesuale, morale si religiosu, intru acaror'a propunere se-se ferésca se nu cadia in vre-o sistema — apoi:

a) La geografia: se-se procédá dela deaprópe la mai departe, dela usioru la mai greu, cunoscutu la necunoscutu; se-se incépa cu scól'a, cas'a parentiésca, beseric'a, se-se tréca apoi la loculu nascerei, la cercu, districtu, provincia si se finésca in anulu mai depre urma cu patri'a in intielesulu largu, Europa, Asia, aci mai cu séma Palestina de aprópe de consideratu, — Africa, America si Australia considerandu numirile, muntii etc. fia-careia — Propunerea se fia intuitiva, in anulu primu in legatura cu materi'a invetiamentulu intuitivu — apoi se-se incopcia la legendariu cá centruiu toturorü obiectelorü realistice si limbistice, — de lipsa e afora de aceea desemnarea lucrurilorü propuse si a lorü espicare.

b) Istori'a. Icóne paraleli cu Geografi'a — Isto-

risirea dílei mai momentóse precumu: a domnitoriului, a barbatiloru alesi din natiunea romana si districtu.

Se se sternésca amórea catra d-dieu, catra tronü, natiune si patria. — Poesi'a dice ca e midilocolu celu mai bunu pentru agerimea sentiurilorü. —

c) Fisi'a — Se se propuna elementele din ea — se se procédá dela cunoscutu la necunoscutu cá mai susu etc., — óre destinse se potü asemniá numai in anulu din urma — ci se-se incopcie parte la invetiatur'a privitiva, parte la legendariu. — Prin cunóscerea naturei se-se conduca invetiacelelu la cunóscerea lui d-dieu si a lui amóre. —

d) Istori'a naturale. Din remnulu animarlorü, precumu si a mineralilorü, apoi a plantelorü se-se procédá dela usioru la greu, dela aprópe la mai de parte. — Óre deosibite numai in anulu mai depre urma. Totulu se-se concetreze mai antaniu la legendariu. —

Din plante mai cu séma cele veninóse si mai alesu cele folositorie. —

Corpurile se-se arete invetiaceilorü, ér' de nu se pôte ast'a, suntu bune modelele, dér' in catu si aceste lipsecu, se-se folosésca icóne. — Apoi recomanda opurile bune pentru scientiele reali. — Urméza o scurta recapitulare a celorü díse, — si finindus disertatiunea

secera complacerea tuturor'a.

Inspectoriuu scolastecu spune apoi: cam ce ar' fi de propusu in scólele comunali din celea reali — si ca se nu se tiena de nu sciu ce sistema científica. —

Nr. 16. Profesorulu Lazaru Marte adauge la spresiunea de sub punctulu b) care suna: „se-se esciteze catra d-dieu, tronü, natiune si patria” — din disertatiunea lui Morariu inca acestea: „se-se esciteze amórea catra d-dieu etc. si catra intrég'a omenime,” cá se póta fi cu tempu si tolerabili facia cu altii, ér' se nu nutrésca unu zelü pôte reu intielesu — si daunatosu tuturor'a. — Asemenea se fia si tolerabili — numai între margini — nu prea — ce éra strica.

Mai oserba Lazaru: ca la propunerea Geografie se folosésca cuvente si spresiuni de acele, cari se fia si bune romanesci — si totu de o data si usitate in poporu, precumu in locu de: Ostu, vestu, sudu, nordu: resaritu, apusu etc., si déca totusi vré invetiatoriulu se usiteze si acele se-le espicie chiar'

precumu si ca de ce se potu — séu nu potu folosi in limb'a nóstra romana — Morariu replica: ca elu a vorbitu catra invetiatori. —

Prof. Lazaru mai reflecta la punctulu b) a disertatiunei lui Morariu. unde se dice: »cá se-se istoriseze copiiloru vietii'a ómeniloru insemnati pre cumu a domnitoriului la diu'a lui onomasteca, a barbatiloru natiunei romani si districtului« — cá se-se istoriseze copiiloru vietii'a barbatiloru renumiti din elementulu romaau. —

In urma propune: ca ar' fi bine, déca in tempu de véra s' ar' tiené prelegeri si in gradin'a scólei la aeru liberu — candu se póte

se primesce.

Nr. 17. Invetiatoriulu preparandiale Petri replica la disertatiunea dlui Morariu urmatóriele: dice ca in principiu primesce asertiunea lui Morariu de a nu observá vre-o sistema scientifica la propunerea sciétieloru reali in scólele poporárie, oserba numai: ca prea usioru potu cadé invetiatorii aci in alta extremitate de a propune numai singularitati. — Ér la punctulu e) despre fisica, adauge dupa Krüger principiile cele mai moderne didactice aplicabili la propunerea fisicei — in scólele elementarie:

1. Invetiatoriulu se faca inaintea prunciloru esperimentulu.

2. Se atraga atentiunea scolariloru asupra fenomenulu produsu.

3. Se numésca si alte fenomene anológe.

4. Si din tóte acestea pruncii se deduca legea.

Apésa apoi insemnatatea poesiei pentru sciétiile reali si róga pe colegi din conferintia se ésa cu pruncii mai desu in natura spre a privi acolo aceea ce numai in natura se póte bine. — Morariu la asta reflexiune alui Petri adauge: ca intr'o disertatiune nu se potu tóte cuprende de ameruntulu.

Petri propuné cá: invetiatoriulu se celebreze — s' faca cunoscute copiiloru prin o disertatiune acomodata: dílele cele mai memorabili a monarchiei, natiunei, si patriei, si asta, in fia-caré anu. —

Se primesce de toti.

Nr. 18. Fienduca s'a oserbatu de catu-va tempu ca copii de pre sate absentéza desu dela scóla, inspectoriu scolastecu si preside provóca la seriósa meditare a. o. conferintii'a, ca ce ar' poté fi cauza asiá deseloru absentari dela scóla?

La asta intrebare invetiatoriulu Steopia dice ca

o cauza e: ca listele de negrigntia introduse re-manu neesecutate de catra deregatoriile civili si prim asta poporulu se demoraliséza. —

Invetiatoriulu Iacobu Popu de alta cauza a neglegerei scólei aduce: pentru-ca se alegu mai cu séma copii de ómeni meseri la scóla ér' ai celoru avuti se asa pre a casa. —

Invetiatoriulu Cotulu resplica: ca parentii 'si iau dupa placu copii dela scóla inainte de tempulu cu-venitu si se dispenseza si fora cauza cuvenita.

Fiindu inse caus'a asta fórté importante si pentru aceea recerendu unu tempu mai indelungatu de cugetatu asuprai — érá acuma tempulu conferintiei bine inaintatu, presidele recomanda cá conferintii'a se-se mai recugete despre tóte cauzele posibili ale desei absentari si neglegeri de scóla, si midilócele cu care se-se vendece acestu reu, si cu astea se inchide si siedintii'a a 4 din 20. Octomvre 1863 de dupa amiédiadi la 5 óre sér'a. —

(Vá urmá.)

Proiectu de Lege asupra instructiunei publice in Romani'a. *)

PARTEA II.

Instructiunea primaria.

Cap. I.

Obligatiunea instructiunii primaria.

Art. 128. Ori ce parinte, tutore, stapenu, maestrul séu ori-ce persóna care are sub ingrigirea sa vre'unu copilu, este datoriu a-lu tramite la scól'a primaria, din orasiu séu satu, in data ce a implinitu alu siéselea anu altu etatii.

Art. 129. Se apera de acésta indatorire numai aceea cari voru dovedi ca dau copiiloru invetiatura cuvenita, a casa, séu in vre-unu institutu privatu.

Art. 130. Nici unu copilu nu póte parasí scól'a mai 'nainte d'a implini doui-spre-diece ani ai etatii, séu mai 'nainte d'a i se dá unu certificatu alu invetiatoriului séu institutoriului, ca posiede celu pucinu cele mai elementarie cunoscintie trebuintióse omului, adeca, citirea, scrierea, cele patru lucrari aritmetice si rugatiunile.

*) Incepemu a impartasi si noi dupa Buciumulu on. publ. alu acestei foi acestu proiectu de instructiune; ne pare inse fórté reu ca angustele colóne ale acestei foi si pucinulu tempu ce mai este pana la espirarea acestui anu, nu ne permitu a-lu publicá in totu cuprinsulu lui, ci ne vedem necesitati a publicá numai partea II. ce tractéza de instructiunea primaria.

Déca nu va posedé aceste cunoscintie, copilul este obligatu a remané in scóla de la alu 12-a pana la alu 14-a anu.

Art. 131. Copilulu nu trebue se fie trasu din scóla dè catre parinte, tutore séu stapenu, de catu pe unu timpu marginitu, si acést'a din o cauza legitima, precum, bóla a copilului, séu a unui membru alu familiei, ori o caletória.

Invetiatoriulu séu institutoriulu, precumu si comitetulu locale, voru priveghia cá cuventele de lipsire se fie legitime, si nu voru crutiá nici o ostenéla si consiliu, ca se faca a incetá lipsirile nelegali.

Art. 132. Déca unu parinte, tutore séu stapenu, are neaperata nevoia de ajutoriulu si serviciulu copilului, se va intielege cu invetiatoriulu locale printr'o invoire inscrista, cá copilulu se frecventeze scól'a numai in o parte din órele dilei; si nu-lu va puté trage de la scóla, pana nu va dobendí cunoscintiele cerute.

Art. 133. Candu parintii, tutorii séu stapenii, facu pe copii a lipsí de la scóla, fara motive legali, invetiatoriulu, institutoriulu, revisoriulu séu sub-revisoriulu locale, voru insciintiá indata despre acést'a pe comitetulu locale, care va supune pe parinti, tutori séu stapeni la o amenda de cate unu leu pe dí de lipsa; amend'a se va plati in bani, séu lucru pentru comuna. In casu de recidiva, amend'a se va indouí.

Art. 134. Nici unu maestru, industriasiu, arenda-siu ori stapenu nu va primí pe unu copilu mai micu de 12 ani in serviciulu séu de catu dupa ce i se va aretá certificátulu de invetiatura.

Alt-feliu, se supune la prescriptiunile acestei legi, fiindu obligatu a tiené pe copilu in scóla pana la alu 14-a anu.

Art. 135. Autoritatea administrativa va ingrigi cá se nu se lase la paz'a viteloru copii ce nu frecuentéza scól'a.

Art. 136. Parintii, tutorii séu stapenii cari nu voru tramite pe copii la scóla, conformu prescriptiuniloru acestei legi, voru primí de la invetiatoriu séu institutoriulu, prin comitetulu locale o prevestire scrisa.

Déca o luna dupa acést'a prevestire, nu se va dá nici o scusa legale, si netramiterea la scóla se va urmá, comitetulu locale, dupa raportulu ce i se va face de invetiatoriu, revisoriu séu sub-revisoriu, va osindi pe parinti, tutore séu stapenu, la o amenda de diumetate din contributiunea ce platesce catre statu pe trimestru.

In casu de recidiva, osind'a va fi amend'a de mai susu, indoita, séu inchisóre de la 5 pana la 15 dile.

Acea cari, din caus'a seraciei, nu voru puté plati amendá in bani, o voru plati in lucru pentru comuna.

Art. 137. Candu amend'a nu se va plati comitetulu se va adresa indata catre autoritatea administrativa locale, care va aplicá legea de urmariri.

Art. 138. Tóte amendele se voru vérsá in cas'a comunale, in favórea scólei.

Art. 139. Preotulu comunei, séu in orasiu, preotii de suburbie, séu autoritatile insarcinate cu tienerea acteloru civili, voru comunicá pe fie-care anu si pana la finele lui Ianuaru institutoriulu copii ocolulu séu, cari au implinitu in acelu anu etatea de siése ani.

In acea lista se va aretá: numele copilului, seculu, numele familiei, anulu si diu'a nascerii, domiciliulu.

Acést'a list'a va servi invetiatoriului dreptu normá spre a sci, cari, si cati din copii primescu invetiatura obligata.

Art. 140. La fie-care trecere a revisoriului, sub revisoriului séu inspectorului generale, se voru examina aceste liste, si se voru controlá measurele de aplicare ce s'au luat.

Art. 141. Revisorii si sub-revisorii, in raportulu loru de care s'a vorbitu la art. 79, voru aretá numerulu scolariloru in raportu cu numerulu copiiloru obligati a invetiá, causele pentru cari unii nu frecuentéza scóla, measurele ce s'au luat.

Revisoriulu va trimite o copia dupa acést'a statistica si comitetulu judetianu, care, prin alu seu presedinte va luá tóte measurele administrative necesarie, spre a plica esactu legea instructiunii obligátorie.

Cap. II.

Instructiunea primaria din Comunele Rurali.

§. 1. Organizarea scóleloru comunali.

Art. 142. Fie-care comuna va avé, celu pucinu o scóla primaria, cu unu invetiatoriu.

Art. 143. Dóue comune se potu uní impreuna spre a formá o singura scóla, in casu numai de absoluta necesitate, si candu comunele unite, voru fi in apropiere, asiá in catu se nu presinte mari inconveniente pentru copii.

Unirea comuneloru se póte face numai dupa raportulu revisorului, aprobatu pe consiliulu judetianu, si de consiliulu superiere.

Art. 144. Instructiunea primaria elementaria co-

prinde: citirea, scrierea, religiunea, elemente de calcul, notiuni de geografía si istoria tarii, elemente de agricultura practica.

Musice vocale se va introduce in toate scólele comunale, unde se va afla unu invetiatoriu, care o cunoáce.

Art. 145. Fie-care scóla va coprinde trei séu mai multe despartiri, in cari se voru clasificá copii dupa gradulu cunoscintei si purtarii lor.

Unu copilu va trece din o despartire in alt'a candu va fi in sta te d'a urmá invetiaturele din despartirea urmatória.

Art. 146. In comunele cele mari si populate, pe lenga scól'a comunale de baeti, se va infintia si o scóla separata de fete.

In cele-l-alte comune, scól'a comunale va servi-atu pentru baeti catu si pentru fete.

Art. 147. La scólele comunale speciali pentru fete, séu a cele-l-alte scóle micste, se va da feteloru aceleasi invetiaturi cá si la baeti, cu adaogire de lucru de mana.

Art. 148. In scólele micste comunale nu se voru primi fete de catu pana la etatea de 12 ani.

Déca scól'a va posedé doue sale, una din sale va fi destinata exclusivu feteloru; fiindu o singura sala, fetele voru siedé pe bance deosebite.

Art. 149. Libere voru fi comunele, afara de invetiaturele obligatorie, se aiba scóle cu invetiature mai intinse si invetiatori mai multi. Inse acea ce va trece peste studiile si invetiatorii obligati, nu se va crea séu ntretiené prin contributiuni silitite, ci prin contributiuni voluntarie, séu alte venituri speciali ale scólei.

Modulu crearii acestoru scóle se va urmá conformu cu art. 100.

Art. 150. Scólele comunale se voru afla deschise in totu cursulu anului, afara de vacantie. Invetiatur'a se va tiené in toate dilele; iérn'a de la 8 óre pana la 11 óre inainte de amiédia, si de la 1 pana la 4 dupa amiédia; vér'a de la 6 pana la 9 óre diminetia si de la 5 pana la 7 óre dupa amiédi.

Art. 151. Afara de Duminice, de cele 12 serbatori mari, si de serbatori nationali, scólele comunale voru avé vacantie mari, doue luni, adeca Iuniu si Iuliu; vacantie mice, 15 dile la Creciunu si 15 dile la Pasci.

(Vá urmá.)

Sciri scolastice.

Sighisió'a, 10. Decembre. Onorata Redactiune! Cugetu ca nu mi se va lua in nume de reu sincer'a-mi descoperire, ca pucini inca din Numerii de estu-anu ai acestei preluite foi mi-au casunatu o asiá via bucuria, cá Nrulu celu mai din urma 46 a. a., fiindca acel'a mi-a alinatu o téma ce de catu-va timpu me neodinea fórté. Se marturisescu dreptu; p' aici audif vorbindu-se, ca »Amiculu Scólei« ar' apune cu linea anului curinte, unu lucru acest'a, care candu s'ar' fi intemplatu, ar' fi servitu de unu reu semau pentru invetiatorii nostri. Ce se fia datu óre ansa la acésta latire intristatóre si neadeverata?*) Acuma acésta feima se demintiesce spre cea mai mare bucuria a nóstra, prin anuntulu de prenumeratiune pe 1864, pe care ni-lu comunica onor. Redactiune in Nrulu suscitatu. De aceea se mi se ierte, daca nu me potu retiené a dá pucina espresiune marei bucurii ce simtu, caci bunulu si credintiosulu »Amiculu Scólei« romane nu numai nu va apune, ci cu 1864 se va ivi cu puteri reinote. Schimbarea ce se face dela Ianuaru viitoru incolo cu estrea la 2 septemani odata cate 1 1/2 pana 2 scóle, ne mai place si nóuc, fiindca o fóia científica nu e cá cele politice, si prelanga miculu formatu ce-lu are »Amiculu«, o se ne vie mai bine a primi mai raru si mai multu, decatu desu si pucinu, fiindca atunci materiile cele interesante nu patu interumperea cea désa si nu pré placuta. Ceea ce asi dori, este cá pe catu s'ar' puté Nrii »Amicului« pe anulu viitoru se fia totu de cate 2 scóle.***) Acea ce mai sciu ca dorescu cititorii »Amicului« este: a se continuá publicarea »Istoriei romane nationale« ale d. Dr. Marienescu, care spre parerea nóstra de reu s'au intreruptu tocma pe unde erá mai interesante.***). Cu alta ocaziune mai multe.

Unu amicu alu »Amicului.«

*) Nu neamu atat'a silitu nice noi a nadusi latirea acelei faime, din cauza, ca —dupa esperintia — credemu a face prin aceea se se mai nasca vre o fóia pedagogica, fiindca noi nu suntemu neamici ai inmultirei foiloru periodice. Red.

**) Aterna dela multimea prenumerantiloru; noi din parte-ne suntemu gut'a cu tota inim'a a implini acésta dorintia. R.

***)) Stimabilulu autoru alu acelei »Istoriei« s'a provocatu tocma in dilele acéste prin Redactiune, cá se aiba bunatate a-si continuá lucrulu pretiosu; dupa sosirea respunsului, vomu incunoscintia pe on. publicu. Red.